

Betty Kuuskemaa mängis ka samanimelises filmis. Ilmselt mäletataksegi teda tänapäeval enim professor Miilase majaperenaise Annana. „Elu tsitadellis” filmi kolme kuu jooksul Leningradis. Jüri: „Sealt tõi vanaema mulle kaheherratise jalgratta, mis toona, 1947. aastal, pärast sõda, oli imeasi.” Kuid Leningradist ostetud alpiülikond – kaabu sulekesega, traksipüksid ja kuub – näis Jüri meelest kentsakas ja seda ta häbenes. Nagu ka hilisemas elus mõnda vanaema kommentaari. „Et talle meeldis kohvikus sõbrannadega kohtuda, sai minustki tubli kohvikuskäija. Ent noormehena oli mu huumorimeel veel üsna aeglaselt arenenud. Nii et vahel tahtsin maa alla vajuda, kui vanaema oma selge ja koolitatud häälega rääkis salajuttu, nii et see oli viie laua raadiuses kuulda.”

Kord Haapsalus lajatas vanaema Betty sööklas kepi bravuurselt plärtsti üle laua – selle nii reserveerides – ja jäi vaatama ühte turra habemeparraga meest, kes lürpis suppi, küünarnukid laual. „Vanaema ütles (*Jüri hääle valjened tublisti*): „Vaata, kui ilus mees!” Mina: „Jäta, ta võib meid kuulda!” Vanaema: „Ma tahangi, et ta kuuleks, et ta mulle meeldib!” Aga see mees oli vist venelane või veel väiksema huumorimeelega kui mina ega liigutanud kõrvagi. Kuid minu elus oli selliseid juhtumeid korduvalt.”

Kord kallistas Jüri vanaema sedasi, et tol purunes kaks ribi.

Betty Kuuskemaa lemmikkohvikud, mida ta nimetas sõjajaelsete nimedega, olid Tallinnas Feischner (tol ajal Tallinn Harju tänaval), Heinmann (nüüd Nimeta baar Suur-Karja tänaval), Kultas (toona Moskva Võidu väljaku ääres), Pärl (Pikal tänaval) ja Kadrioru roheline kohvik. Kui arst soovitas 85-aastaseks saanud Betty Kuuskemaal loobuda kohvist, heeringast ja teravamaitselisest toidust, hüüatanud too: „Mis asja? Viimased rõõmud tahate ära võtta! Mul pole vahet, aasta ees või taga.”

PEREKONNANÕUKOGU OTSUSEL

Vanaemas oli vist ka tubli annus diivalikkust? Jüri: „Tema segunes daamilikkus talupoegliku lihtsuse ja avatusega. Mõnikord võis ta mõne ebameeldiva isiku ka p...e saata. Aga samal ajal oli tal selline hoiak, mis avaldas muljet.”

Jüri mäletab vanaema kõnepruugist saksakeelseid väljendeid: „Vedrunõela asemel ütles ta sihvernõel (saksa keeles *die Sicherheitsnadel*) ja õhuakna kohta luhtlapp (*die Luftklappe*).” Pojapojale aga soovis Betty vene keele oskust. Kui Jüri haigestus ja sattus 2. klassis laste luutuberkuloosi sanatooriumi Nõmmel, paigutati ta vanaema soovil 4. klassis venekeelsesesse osakonda. „Seal olid ümberringi vene lapsed, õed, arstid, õpetajad. Kui ma aasta pärast välja sain, siis paiguti ka mõtlesin vene keeles ja rääkisin eesti keelt väikese aktsendiga.” Kuigi ta tõdeb, et lapsel, kes pidi kipsis liikumatult lamama, saades liigutada vaid pead ja käsi, oli võõraste keelekeskkonda paiskamine karm kogemus, ei osanud ta toona selle üle ka haliseda.

Meie juubilar

80-aastane?!

Artikkel 1951. aasta jaanuari Nõukogude Naisest – Jüri Kuuskemaa lapsepõlveajast, mil ta vanaemaga kõige enam suhtles.

Kuid vähe oli puudunud, et Jüri poleks sanatooriumi võetudki – oli ta isa ju sõdinud Saksa sõjaväes. „Õeldi, et rahvavaenlase poeg, las kärvab.” Perekonnanookogu – vanaema, vanaisa, ema ja kasuisa – otsustas, et oleks mõistlik, kui kasuisa adopteeriks Jüri. „Et võiksin kasutada tema nime sanatooriumi pääsemiseks, ja seni, kuni tulevad rahulikumad ajad.” Kasuisa oli nõus ja nii saigi Jüri uue perekonnanime – Keevallik. („Kuigi ka kasuisa oli olnud Saksa politseipataljonis, aga keegi ei kaevanud ja see ei tulnud välja. Muidu oleks temastki tehtud rahvavaenlane.”) Keevalliku nimest loobus Jüri 1978. aastal abielludes.

RAUDNE OPTIMISM

Kui Jüri käis 6. klassis, ostis vanaema talle esimese fotoaparaadi. „Minust sai kirglik fotoamatöör ja vahepeal mõtlesin isegi minna Moskvasse operaatoriks õppima.” Ent valis siiski Tartu Ülikooli ja ajaloo eriala, jõudes seda ka kahetseda, sest punaseid aineid oli õppekavas liiast.

Jüri: „Küsisin kord vanaemalt nelja silma all, et mis ta arvab, kas see vastik punalipp jääbki Pika Hermanni torni? Oli aasta 1961. Vanaema naeris ja ütles: „Mina olen oma eluajal näinud Pika Hermanni tornis kuut erinevat riigilippu. Ära muretse, ega seegi viimaseks jää!” Ja Jüri pidas seda meeles ega kaotanud lootust.

Kuigi ülikoolis õppides võis ta tänu stipendiumile ja vanaemalt saadud 30 rublale kuus tunda end rikka tudengina, jagus vanaema Bettyl tähelepanu ka Jüri poolvennale, 14 aastat nooremale Andrusele, „kes polnud talle verdpidi järglane. Aga ta poputas ka teda.”

Mida on Jüri Kuuskemaa oma vanaemalt pärinud? „Olen sõnakas, vahel küllaltki bravuurne. Kui vanaema ja vanaisa pidid pähe õppima suuri rolle, siis minugi puhul imestatakse alailma, kuidas ma mäletan aastaarve, nimesid ja sündmusi, mis on toimunud Tallinnas viimase tuhande aasta jooksul. Ma tunnen rõõmu esinemisest ja aplausist. Mulle meeldib see int-riig, mis on ka näitlejal – kui astud inimeste ette, kõnetad neid ja näed, kuidas su jutt neile mõjub, kas nad on huvitatud.

Vanaema ei õpetanud mulle esinemist, aga tema põlvkonna raudne optimism on mind mõjutanud,” räägib Jüri, kes on kord vanaema ka sedasi kallistanud, et tol purunesid kaks ribi ...